

ТЕРИТОРІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Постановка проблеми. Умовою стійкого розвитку України є стабілізація демографічної та соціально-економічної ситуації на регіональному рівні та формування на цій основі ефективних і стабільних регіональних ринків праці. Важливим при аналізі регіонального ринку праці є визначення особливості його територіальної диференціації шляхом проведення систематизація локальних ринків праці та обґрунтування виділення субрегіональних ринків праці.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Наукові основи дослідження регіональних ринків праці розглянуто у працях С.Бандура, Д.Богині, В.Герасимчука, В. Джамана, М.Долішнього, Ю.Заволоки, Е.Лібанової, М.Логвина Н.Мезенцевої, В.Онікієнка, В.Петюха, О.Хомри та інших вчених.

Виклад основного матеріалу дослідження. У територіальному відношенні основною таксономічною одиницею регіонального ринку праці є локальний ринок праці, що функціонує в межах адміністративного району. Одним із найважливіших критеріїв виникнення локального ринку праці є наявність зв'язків із формування та використання трудового потенціалу території, що передбачає найбільшу концентрацію робочої сили з прилеглих територій в одному або декількох населених пунктах, як правило, міського типу.

Основними ознаками існування локальних (субрегіональних) ринків праці є: 1) наявність ринкоформуючого центру («ядра»), функції якого виконують районні центри та міста обласного значення; 2) наявність стабільних зв'язків між «ядром» і «периферією» із формування та використання трудових ресурсів території; 3) наявність місцевих органів державного регулювання процесами, що виникають у сфері зайнятості; 4) територіальний розподіл основних типів локальних ринків праці та співвідношення між «вузловими» центрами розвитку ринків праці і периферією.

Результатом проведення систематизації є типізація локальних ринків праці, яку доцільно проводити за наступною методологічною схемою (рис. 1).

Шляхом експертної оцінки відповідно до критеріїв типізації локальних ринків праці області та з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку регіону нами виділено 4 типи локальних ринків праці Хмельницького регіонального ринку праці, які верифіковано ранговим методом: 1) із високими рівнями працевзабезпеченості, ціни та ефективності використання робочої сили, з низьким або середнім рівнем напруженості (сумарний ранг – менше 52), який можна інтерпретувати як *центральный* (ділиться на два

підтипи: центральний регіонального значення (Хмельницький) та центральний субрегіонального значення (Кам'янець-Подільський,

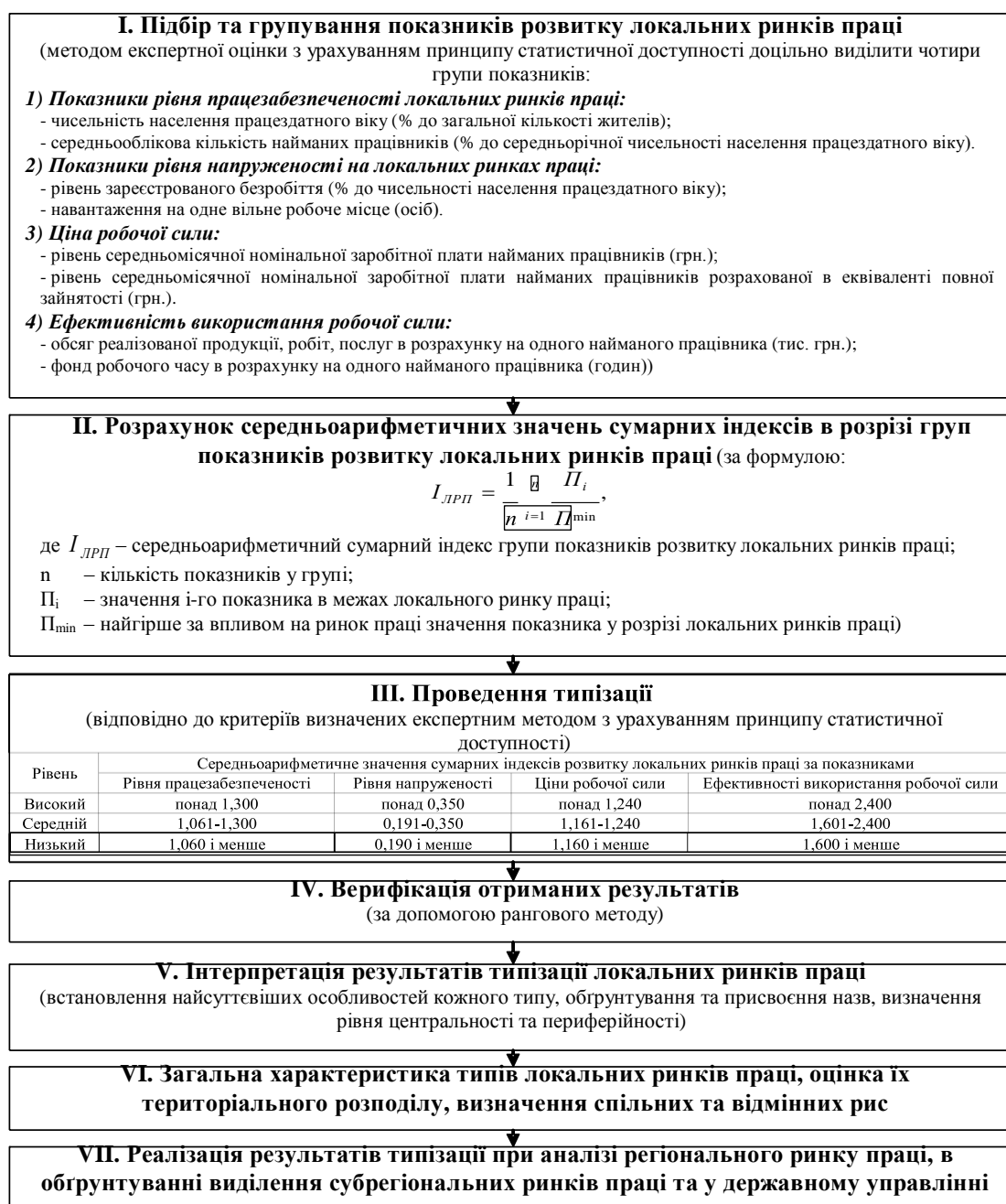

Рис. 1. Схема проведення типізації ЛРП (розроблено автором Славутський, Шепетівський)); 2) із високими рівнями напруженості, ціни та ефективності використання робочої сили, з високим або середнім рівнем працевзбезпеченості (сумарний ранг – 52-71) – *прицентровий*; 3) із середніми рівнями працевзбезпеченості, напруженості та ціни робочої сили, з середнім або низьким рівнем ефективності використання робочої сили (сумарний ранг – 72-99) – *напівпериферійний*; 4) із низькими рівнями ціни та ефективності використання робочої сили, високим рівнем напруженості, з середнім або низьким рівнем працевзбезпеченості (сумарний ранг – понад 100) – *периферійний*.

Можна визначити наступні особливості основних типів локальних ринків праці: 1) локальні ринки праці *центрального* типу (Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Славутський, Шепетівський) виступають «ядрами» регіонального (1-ший підтип) та субрегіональних (2-й підтип) ринків праці та є визначальними для формування попиту і пропозиції робочої сили на регіональному ринку праці; 2) локальні ринки праці *прицентрового* типу (Красилівський, Старокостянтинівський) розміщені поблизу локального ринку праці центрального типу регіонального значення та при подальшому соціально-економічному розвитку даних територій можливе їх перетворення у локальні ринки праці центрального типу шляхом розширення ринкоформуєчого ядра регіонального ринку праці; 3) локальні ринки праці *напівпериферійного* типу (Волочиський, Деражнянський, Дунаєвецький, Ізяславський, Летичівський, Полонський, Теофіпольський, Ярмолинецький) розміщені поблизу локальних ринків праці центрального та прицентрового типу і відіграють допоміжне значення на регіональному ринку праці, перебуваючи на межі між периферією та центром; 4) локальні ринки праці *периферійного* типу (Білогірський, Вінковоцький, Городоцький, Новоушицький, Старосинявський, Чемеровецький) найбільш віддалені від центрів регіонального та субрегіональних ринків праці і здійснюють найменший вплив на функціонування регіонального ринку праці та перебувають у кризовому стані.

Критеріями виділення *субрегіональних РП* є підвищення рівня забезпечення гарантій у сфері зайнятості населення, підвищення ефективності використання трудових ресурсів регіону, рівень сформованості та ефективності внутрішньо регіональних зв'язків з формування попиту та пропозиції праці, наявність «вузлових» центрів розвитку ринку праці в межах «субрегіону».

«Вузловими» центрами розвитку ринку праці в межах субрегіону виступають локальні ринки праці центрального типу (регіонального та субрегіонального значення). Навколо даних центрів формується їх зона впливу, яка представлена локальними ринками праці прицентрового (виключно для центрів регіонального значення), напівпериферійного та периферійного типів.

Наявність трьох «вузлових» центрів розвитку субрегіональних ринків праці Хмельницького регіонального ринку праці чітко простежується на картах статистичних поверхонь рівнів працебезпеченості, ціни та ефективності використання робочої сили (рис. 2). Межі між субрегіональними ринками праці можна провести по районах з найменшими рівнями працебезпеченості, ціни та ефективності використання робочої сили, які на картах статистичних поверхонь розділяють вузлові центри. Деякі відмінності від загальної тенденції спостерігається на карті статистичної поверхні напруженості, що зумовлено вищою, порівняно із іншими локальними ринками праці центрального типу, напруженістю на Кам'янець-Подільському локальному ринку праці та високою напруженістю на локальних ринках праці прицентрового типу, які доцільно включити до Хмельницького субрегіонального ринку праці.

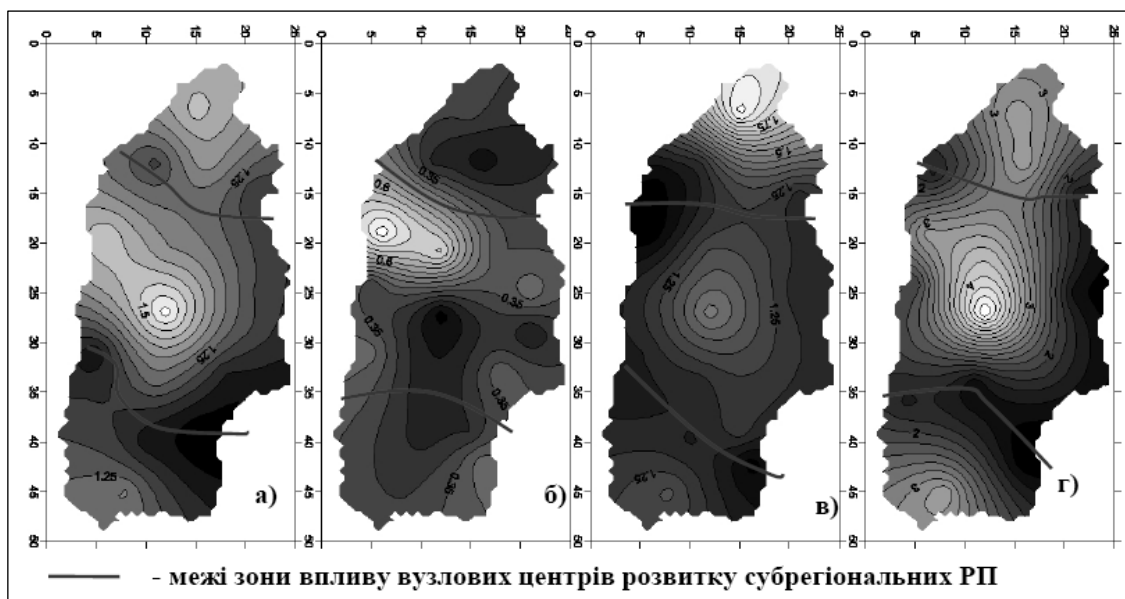

Рис. 2. Карти статистичних поверхонь рівнів працевзабезпеченості (а), напруженості на РП (б), ціни (в) та ефективності використання РС (г) Хмельницького РРП (побудовано автором)

Аналізуючи територіальний розподіл основних типів локальних ринків праці (рис. 3), з урахуванням системи розселення та взаємозв'язків між локальними ринками праці Хмельницького регіонального ринку праці, можна виділити три субрегіональні ринки праці: 1) Хмельницький – включає 11 локальних ринків праці (1 – центрального типу регіонального значення, 2 – прицентрового, 5 – напівпериферійного, 3 – периферійного типу); 2) Шепетівсько-Славутський – включає 5 локальних ринків праці (2 – центрального типу субрегіонального значення, 2 – напівпериферійного, 1 – периферійного типу); 3) Кам'янець-Подільський – включає 4 локальних ринки праці (1 – центрального типу субрегіонального значення, 1 – напівпериферійного 2 – периферійного типу).

Найбільший вплив на функціонування та формування Хмельницького регіонального ринку праці відіграє *Хмельницький субрегіональний ринок праці* (займає 52,1% території області, проживає 53,5% населення регіону), який займає центральну частину області, сформувався навколо вузлового центру розвитку ринку праці регіонального значення і відзначається найвищими рівнями працевзабезпеченості та ефективності використання робочої сили.

Шепетівсько-Славутський субрегіональний ринок праці (25,9% території та 23,0% населення регіону) знаходиться у північній частині Хмельницької області і відзначається наявністю двох ринкоформуючих центрів та найвищим значенням ціни робочої сили в регіоні.

Рис. 3. Територіальна структура Хмельницького регіонального ринку праці (побудовано автором)

З табл. 1 видно співвідношення основних показників, що характеризують рівні працевзабезпеченості, напруженості, ціни та ефективності використання робочої сили, в розрізі субрегіональних ринків праці Хмельницької області.

Кам'янець-Подільський субрегіональний ринок праці (21,9% території та 23,5% населення області) сформувався у південній частині регіону та характеризується найнижчими серед субрегіональних ринків праці рівнями працевзабезпеченості, ціни і ефективності використання робочої сили.

Таблиця 1. Характеристика субрегіональних ринків праці Хмельницького регіонального ринку праці (складено автором за даними [1, 2])

Назви субрегіональних ринків праці	Показники, що характеризують:							
	рівень працевзабезпеченості		рівень напруженості		ціну робочої сили		ефективність використання робочої сили	
	чисельність населення працездатного віку, у % до загальної кількості жителів	середньооблікова кількість найманих працівників, у % до середньорічної чисельності населення працездатного віку	рівень зареєстрованого безробіття, у % до чисельності населення працездатного віку	навантаження на одне вільне робоче місце (вакансію), осіб	рівень середньомісячної номінальної заробітної плати найманих працівників, грн.	рівень середньомісячної номінальної заробітної плати працівників в еквіваленті повної зайнятості, грн.	обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг (у фактичних цінах) в розрахунку на одного працівника, тис. грн.	фонд робочого часу усього в розрахунку на одного найманого працівника, годин
Хмельницький	58,3	35,1	2,1	78	1492,4	1614,1	95,5	1871
Шепетівсько-Славутський	58,4	31,4	3,0	45	1721,9	1852,1	68,8	1866
Кам'янець-Подільський	58,0	26,1	3,1	61	1370,4	1498,1	64,9	1825
ВСЬОГО	58,3	32,2	2,5	61	1520,9	1646,3	83,7	188

Висновки і пропозиції. Проведена типізація локальних ринків праці Хмельницького регіонального ринку праці дає можливість виділити чотири типи локальних ринків праці, які лежать в основі виділення субрегіональних ринків праці та обґрунтування державної політики у сфері зайнятості населення з урахуванням територіальних особливостей та стану розвитку ринків праці.

«Вузловими» центрами розвитку ринку праці в межах субрегіону виступають локальні ринки праці центрального типу. Межі між субрегіональними ринками праці доцільно проводити по адміністративних межах районів з найменшими рівнями працевзабезпеченості, ціни та ефективності використання робочої сили, які розділяють вузлові центри.

У результаті аналізу територіального розподілу основних типів локальних ринків праці, з урахуванням специфіки системи розселення та взаємозв'язків між ними виділено три субрегіональні ринки праці – Хмельницький, Шепетівсько-Славутський та Кам'янець-Подільський

Список використаних джерел:

1. Основні показники з праці в економіці області за 2009 рік. Статистичний бюлетень / Відповідальні за випуск Л. О. Хамська, Н. В. Желіховська. – Хмельницький : Головне управління статистики у Хмельницькій області, 2010. – 63 с.
2. Статистичний збірник «Міста і райони Хмельниччини», 2009 / За ред. В. В. Скальського. – Хмельницький : Головне управління статистики у Хмельницькій області, 2010. – 269 с.